

Afife Batur ile Mimar Vedad Tek üzerine

'O, modern Türk mimarisinin mimarıydı'

SERCAN ÇALIŞKAN

M. Vedad Tek üzerine birçok kitap yayımlandı fakat hazırlanmış olduğunuz kitap, Vedad Tek'in hayatını ve mimarlık serüvenini anlatan en detaylı çalışma oldu. Sizi böyle bir çalışma yapmaya iten şey nedir?

- Mimar Vedad Tek'in yaşamının, tarihin dönüm noktalarında geçmesi ve yaşamının incelenmesi ile dönemin algılanması, ayrıntılandırılması sağlanmış olacağından, ayrıca kişisel olarak da Vedad Bey'i bir kez daha bu yakınlıkta okumak isteği ve onu okumak aynı zamanda dönemini okumak anlamına geldiği için önemliydi. Ve de Vedad Tek'in torunu Selma Sarı'nın bana gelerek elinde böyle bir malzemenin olduğunu ve bunu değerlendiren demesi beni böyle bir çalışmaya iten en önemli nedenlerdi.

- Bir döneme damgasını vurmuş olan M. Vedad'ın "Türk mimarisini modernize" ettiği öne sürülmüştür. Vedad Tek'in mimari alanda nasıl bir değişim yarattı-

"Bir mimarın kitabını yazmak kolay değil... Meslek yaşamını yazsanız, projelerden, tasarımlardan, binalardan sayfalarda söze yer kalmaz... Özel yaşamına gerseniz, coşkularında, hüznlerinde, sıkıntılarında, her anında, yine binalar, projeler, tasarımlar... Her ikisini yazmaya kalktığınızda ise bazen bir projenin hem başarı, hem de gerilim yarattığını görür, hangisini öne alacağınıza karar veremezsiniz... Ya da tersi olur, bir bina, yaşamında burukluk yaratan anılarla gerçekleşmişken, aynı bina alır mimarı dünyaya taşır; kendisi de neye uğradığını şaşırır..."

İşte böylesi bir zorluğun doruğa tırmandığı Vedad Tek için eğer Afife Batur kolları sıvamasaydı, inanıyorum ki kimse de buna kolay kolay cesaret edemezdi... Afife Batur, sadece güçlüğü aşmakla yetinmedi, kuşkusuz aynı zamanda bir mimar olarak da 'halden anladığı için', Vedad Tek'in tüm yönlerini bir insan ve bir tasarımcı kimliğinin bütünleşmiş duygularıyla belgeledi." Bir başka mimarımız, Oktay İkinci söylüyor yukarıdaki sözleri. Bu sözleri duyar duymaz hemen Afife Batur'lu bir söyleşi gerçekleştirdik.

ğını düşünüyorsunuz?

- Vedad, modern Türk mimarisini yarattığını kendisi başta söylemektedir. Modern olma düşüncesi, Rönesans'tan beri devam edegelen ilerlemeyi ifade eden bir kavramdır. O bakımdan Vedad Bey'in temsil ettiği düşüncede, sürekli-

liği sağlayarak yeni olmak mümkündür. Eskiye anımsatan yeni, yeniye ifade eden eski şeklinde tasarımlar yapmak mümkündür ve Vedad Bey sürekli olarak yeni olmayı seçen bir mimardır.

- Vedad Tek ya-

pılarının bugünkü durumları ve kullanılış biçimleriyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

- Yapılarının birçoğu ortadan kalktı. Benim en çok ortadan kalkmasına üzüldüğüm yapılarından biri Mezbahe binasıdır. Çünkü bu bina Türkiye'deki çağdaşlaşma projesini temsil etmekteydi. İstanbul'un bir sağlık sorununun çözümlemesini gerçekleştiren bir endüstriyel yapıydı orası. O mirasın ortadan kaldırılması doğrusu çok acı olmuştur.

- Vedad Tek'in mimari üslubu ile ilgili düşünceleriniz nedir?

- Tek başına bir mimari üslubu yaratmış demek çok doğru değil ama o mimaride kendi kimliğini yaratmaya girişmiştir. Onun üslubu, tarihi sürekliliğin inşasına giden yolda bir arayış olarak ifade edilebilir.

- "Kimliğinin izinde" derken, hangi

kimlik kasdediliyor. Ya da o günün yeni mimarisinde bir kimlik yaratma çabası mı var?

- O dönemin mimarisinde bir kimlik yaratma çabası var. Vedad Tek'in o döneme özgü

bir kimlik yaratma çabası yok fakat onun derdi kendi kimliğini aramaktır. 19.yüzyılda Paris'te Akademide okumuş bir mimar olarak İstanbul'a gelip çalışmaya başladığında "nasıl tasarlamalı" sorusuna kendi cevabını bulmaya çalışmıştır.

"Kimliğinin izinde" derken daha çok Vedad'ın kendisi için aradığı yanıt, peşine düştüğü yanıt neydi, hangi tasarımı yapmak için nasıl düşünecekti bunu vurgulamak istedim. Yapıları da gözden geçirildiğinde çok değişik denemeler yaptığı görülmektedir. Yani onun yapılarına, hemen kısaca milli mimari deyip kestirip atmak kolay değildir. Yapıları çok kişiseldir.

- Günümüz mimarları, tasarımlarında özgür olamamaktan ve işveren ya da imar koşullarının yönlendirmesi karşısında eser yaratma ortamından uzaklaşmaktan şikâyetçiler... Vedad Tek döneminde de bu böyle miydi ya da Vedad Tek nasıl bir mimarlık ortamında mesleğini yaptı?

- Vedad Bey döneminde mimarlık mesleğini yapmak çok daha zordu. Çünkü mesleğin kuralları daha belirlenmemişti. Bazıları o kurallardan şikâyet ediyor olsalar da o dönemde kurallar yeterli açıklıkta değildi. İşverenin etkisi şimdikiyle karşılaştırılamayacak ölçüdeydi. Vedad Ser mimardı. Ne istenirse onu yapmak zorundaydı. Mimara o anlamda çok fazla özgürlük alanı bırakıldığını sanmıyorum. Yalnız o dönemin insanla-

BASIN TOPLANTISINDAN;

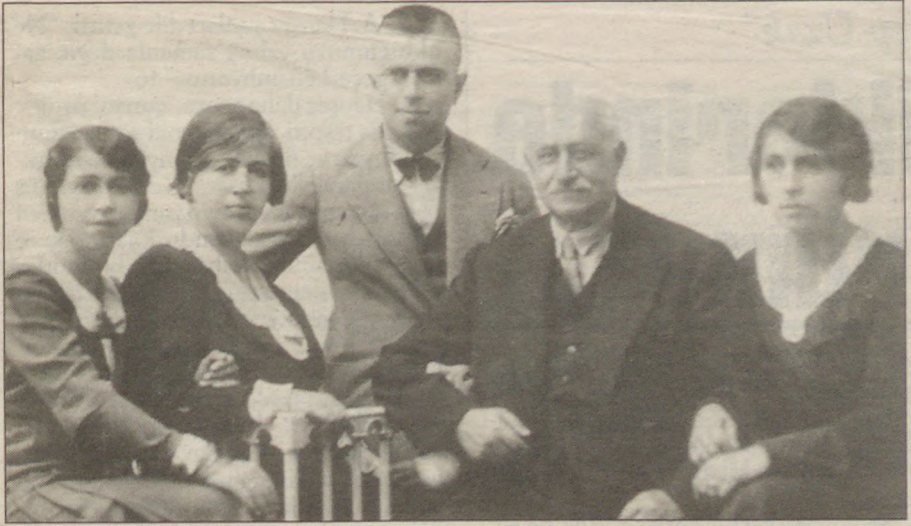
Milli mimari söyleminin kişilere yaslanan, genellemeci üslubunu aşmaya çalıştık ve mimarın kendisinin okunması yoluyla, mimarın söylemine ulaşmaya çalışan bir konsept çerçevesinde kitabı hazırlamaya çalıştık. Aynı zamanda Vedad Bey'in, bu tür önceden kabul edilmiş, ideolojik diyebileceğimiz kişilere kendisini hiç kaptırmadığını ve bunu kendine özgü bir biçimde yorumlamaya giriştiğini, dolayısıyla hayatının her aşamasında kendi mimari kimliğini aradığını görmekteyiz.

Vedad Tek'in tek renkli olmayan bir portresi var. Bu çalışma, daha pek çok araştırmacının, yazarın, edebiyatçının, tarihçinin ilgisini çekmelidir. Yani Vedad yoluyla ulus devletin doğuşunun sancılarının yaşandığı bir dönemin, kişilerin yapıtlarına bakarak da anlamak mümkün diye düşünmekteyim. Bizim çalışmamızın da bu anlamda, daha sonraki çalışmalara ışık tutmasını diliyorum.

Mimari dönemlere ait monografiler çok eksik, böyle olunca da tıpkı milli mimarının genellemeci söylemine benzer biçimde, bütün mimari dönemlere ait ister istemez genelleştirici söylemlere giriyoruz. Bunu bizim bir eksiklik olarak görüyorum. Bu eksik aşılabilmesi için monografik etüdlerin sayıca çoğaltılması ve dönem hakkındaki değerlendirmelerde daha emin, güvenli bilgi tabanına oturması gerektiğini düşünüyorum. ■

Osmanlı Geç Dönem mimarlığının en karakteristik örneklerinden biri olan Büyük Postane Vedad Tek'in adı ve kimliği ile bütünleşmiştir.

Tek Allesi, 1931: Selime, Firdevs Hanım, Nihad, Vedad Bey ve Saadet.

rı, kendi isteklerini biçim olarak empoze etmek yerine, program olarak empoze ediyorlardı. O bakımdan Vedad Bey'in kimliğini arama yönündeki alanı ayırması mümkün olabiliyordu. Ama gerçekten de Vedad Bey her zaman çalıştığı işverenle sorunları olan bir mimar olarak anılmıştır. Örneğin Postane-i Amire Binası yapılırken mahkemeye verilmişti. Çünkü üzerine yapıldığı arsanın önündeki 12 metreyi yola terk etti. Daracık bir yolun kenarında yapıyordu. Bunun riskini göze alan bir kişiydi. O açıdan Vedad'ın çok modern bir kişiliği olduğunu söylüyorum.

- *Çalışmanın hazırlanması aşamasında Vedad Tek'le ilgili belgelere ulaşmakta ne tür zorluklar yaşadınız?*

- Belgelerin büyük bir bölümü aile tarafından bize verilmişti. Zorluk, o karma karışık belgelerin içinden çıkmaktı. Neyin neye ait olduğunu bulmak ve bir takım keşif defterleri, çizimler vardı. Fakat sonrası arşivlerde çok uzun bir çalışma yapmak gerekliydi. Atatürk Kitap-

lığı'ndaki gazeteleri taradım, Başbakanlık Osmanlı arşivinde çalıştım. Milli saraylar arşivinde... Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kitaplığı'nda, Süleymaniye Kitaplığı'nda, Topkapı Sarayı arşivinde araştırmalar yaptık.

- *Mimar Vedad'ın adını kamuoyuna duyurduğu çalışma hangisidir ve bugün özellikle İstanbul ve Ankara'da görebileceğimiz önemli yapıtları hangileridir?*

- Posta-Telgraf Nezareti Binası, yani bugün Sirkeci Büyük Postane Binası, Üsküdar Paşabahçe'deki Tütün Deposu, Sultanahmet'teki Tapu-Kadastro Müdürlüğü ve Ankara'da Büyük Millet Meclisi Binası, II. Meclis Binası bugün Kültür Bakanlığı'nın kullandığı bina ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Gazi Köşkü Mimar Vedad'ın en bilinen yapıtlarıdır.■

M. Vedad Tek-Kimliğinin İzinde Bir Mimar / Hazırlayan: Afife Batur/ YKY/ 411 s.

